

**MODDIY-MADANIY YODGORLIKLARNI SAQLASH VA ULARNI KELAJAK AVLODGA
YETKAZISH ORQALI YOSHLARDA VATANPARVARLIK TUYG'USINI SHAKLLANTIRISH.**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17704354>

Mahmudov Chingiz Farhod o'g'li

Pazildinov Begzodbek Fahriddin o'g'li

Sobirjonov Ozodbek Oxunjon o'g'li

Fargona davlat universiteti Xarbiy ta'lim fakulteti talabalari

Abdusalomov Ulug'bek Sattorovich

Fargona davlat universiteti Xarbiy ta'lim fakulteti Dotsenti

KIRISH

Yosh avlod tarbiyasida madaniy obidalar va tarixiy yodgorliklar muhim ahamiyatga ega. O'zbekistonning boy madaniy merosi, qadimiy shaharlar, tarixiy me'moriy obidalar va yodgorliklar orqali yoshlarga ajdodlarning mardligi, jasorati va vatanparvarlik tuyg'usi o'rgatiladi. Ushbu bo'limda madaniy obidalar va tarixiy yodgorliklarning yoshlar vatanparvarlik tarbiyasidagi o'rni haqida so'z yuritish ekanmiz O'zbekiston Ipak yo'li orqali ko'plab tarixiy hodisalarning guvohi bo'lgan. Ipak yo'lidagi qadimiy shaharlardagi yodgorliklar yoshlarning tarixiy bilimlarini oshirishga, ajdodlarining mardlik va fidoyiligini qadrlashga yordam beradi.

ASOSIY QISM

O'zbekistonning Samarqand, Buxoro, Xiva kabi qadimiy shaharlari YUNESKOning jahon merosi ro'yxatiga kiritilgan bo'lib, bu joylar yoshlarga ajdodlarimizning boy madaniyati va tarixini ko'rsatadi. Bu shaharlar yoshlarda milliy o'zlikni his qilish va o'z tarixiga nisbatan qiziqishni oshiradi. Tarixiy joylarga ekskursiyalar uyushtirish orqali esa yoshlar ajdodlarimizning qahramonligi, jasorati va fidoyiligidan saboq olishlari mumkin. Masalan, Jaloliddin Manguberdi yodgorliklari yoshlarning tarixiy bilimlarini kengaytiradi va ularning mardlik va jasorat tuyg'usini mustahkamlaydi. Undan tashqari Toshkentdagi G'alaba bog'i memorial majmuasi Ikkinchi jahon urushi qahramonlarining xotirasini ulug'laydi. Bu joy yoshlar uchun qahramonlar jasoratini eslash va ulardan o'rnak olish darsidir. Bu kabi joylarga tashrif yoshlarning tarixiy xotirasi va vatanparvarlik hissini yanada mustahkamlaydi.

Registon ansambli ham yoshlarga o'z xalqining tarixiy va madaniy boyligini ko'rsatadi. Bu joyning go'zalligi va buyukligi yoshlarning o'z xalqiga bo'lgan hurmatini oshiradi va ular uchun milliy g'urur manbai hisoblanadi.

Xivaning qadimiy shahar qal'asi Ichon-Qal'a yoshlarga ajdodlarining boy tarixiy merosini his qilish imkonini beradi. Ularning qalbida milliy g'urur va faxrlanish tuyg'usini uyg'otadi.

Shahrisabzdagi Amir Temur maqbarasi yoshlarga buyuk ajdodimizning jasoratini, boshqaruvchilik mahoratini va davlatparvarligini o'rgatadi. Ushbu joyni ziyorat qilish orqali yoshlar ajdodlarining qadriyatlarini qadrlashni va ularning merosini asrab-avaylashni o'rganadilar.

Hazrati Imam majmuasi kabi diniy yodgorliklar yoshlarni ma'naviy jihatdan o'stirishda katta ahamiyatga ega. Bu kabi obidalar yoshlarda diniy qadriyatlarni hurmat qilish va ajdodlarning diniy va ma'naviy merosini qadrlashni shakllantiradi.

Harbiy qahramonlarga bag'ishlangan haykallar va memoriallar yoshlarga mardlik va fidoyilik haqida saboq beradi. Bu yodgorliklar ularning qalbida vatanparvarlik va jasorat tuyg'usini uyg'otadi. Toshkentdagi Mustaqillik maydoni esa yoshlar uchun O'zbekiston mustaqilligini qadrlash va uni himoya qilish tuyg'usini shakllantiradi. Bu joyda mustaqillik uchun kurashgan ajdodlarimiz xotirasi sharaflanadi.

Buxorodagi Ark qal'asi Buxoro shahrining tarixiy va madaniy merosini o'zida aks ettiradi. Yoshlar bu kabi yodgorliklarni ko'rib, o'z xalqining mustahkamligi va kuchini anglaydilar.

Sirdaryo va Amudaryo bo'ylarida joylashgan qadimiy shaharlar va yodgorliklar o'zbek xalqining tarixiy rivojlanishini ko'rsatadi. Bu joylar yoshlar uchun milliy birlik va o'zlikni anglash manbai hisoblanadi.

Tarixiy yodgorliklar yoshlar uchun o'tmishda vatanni himoya qilishda o'z jonini fido qilgan qahramonlarning hayoti haqida bilib olish imkonini beradi. Tarixiy obidalar va yodgorliklar asosida tayyorlangan filmlar va hujjatli dasturlar yoshlarning tarixiy bilimlarini boyitish va ularning milliy g'ururini oshirish uchun muhim manbadir.

Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur kabi buyuk shaxslarning maqbaralari yoshlarni ularga hurmat bilan qarashga, ajdodlarimizning madaniy merosini qadrlashga o'rgatadi. Bu yodgorliklar yoshlar uchun diniy va ma'naviy tarbiya darsi bo'lib, ular ajdodlarining diniy hayotini, ilmi va e'tiqodini anglashda yordam beradi.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev – "Yoshlarimiz biznes, ilm – fan, madaniyat, san'at, adabiyot va sport sohalarida olamshumul muvoffaqiyatlarga erishmoqda. Bu mamlakatimiz istiqboliga, buyuk ajdodlarimiz boshlagan ezgu ishlarni kelajak avlodlar munosib davom ettirishiga katta ishonch bag'ishlaydi"⁹. Shuningdek, birinchi Prezidentimiz "Qadrli o'g'il - qizlarim! Bizning havas qilsa arziydigan ulug' ajdodlarimiz bor. Havas qilsa arziydigan beqiyos boyliklarimiz bor. Va ishonaman, Xudo xoxlasa havas qilsa arziydigan buyuk kelajagimiz ham bo'ladi. Yorug' kelajakni avvalambor sizdek azmu – shijoatli, jo'shqin orzu intilishlar bilan hayotga kirib kelayotgan, hech kimdan kam bo'lmaydigan butun navqiron avlodimiz, butun O'zbekiston yoshlari barpo etadi"¹⁰ – degan gaplaridan nechog'lik haq ekanini bilamiz. Shu o'rinda urg'u berib o'tish joiz deb hisoblaymiz. Chunki kechangi

⁹ Mirziyoyev Sh. M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'tarilamiz. Toshkent. "O'zbekiston". 1- jild. 415 – bet.

¹⁰ Karimov I.A. O'zbekistonning o'z istiqlool va taraqqiyot yo'li. Toshkent., "O'zbekiston" 1992 yil., 66-bet.

kunimizni tahlil etmay, o'rganmay turib kelajagimizni tasavvur qila olmaymiz. Shuning uchun tarix darslari orqali g'oyaviy tarbiyaning umumiy pedagogik va metodik usullarini yanada har tomonlama takomillashtirib borish, uzluksiz ta'lim tizimida davom etayotgan islohotlarning asosini tashkil etadi deb hisoblaymiz.

Shuningdek, millatning kelajagi bo'lgan yosh avlodni insonparvarlik ruhida tarbiyalashning dastlabki o'chog'i oila bo'lsa, uning asosiy bo'g'inlaridan biri bu tarbiya maskanlari ekanligini bilamiz. Demak, oilada olingan insoniylik fazilatlarini bolada bog'cha tarbiyaxonasida mustahkamlanishi zarur ekan, bu o'rinda tarix fani qanday vazifani bajarmog'i lozim?

Mustaqil O'zbekiston jahoning eng ilg'or mamlakatlari safidan o'rin topdi. Mustaqillik barqaror rivojlanishi uchun mustaqillik dunyoqarashiga ega bo'lgan, milliy iftixor tuyg'usi bilan yo'g'rilgan, hur va erkan fikrlovchi, ayni vaqtda fuqarolik mas'uliyatini chuqur his etadigan, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni o'z kasb – kori, ijtimoiy muhiti talab qiladigan, yosh avlodni ajdodlar tarixi, yuksak ma'naviyati va madaniyati bilan yaqindan tanishtirish orqali ularni milliy g'urur his – tuyg'ularini tarbiyalash, vatanparvarlik g'oyalarini shakllantirish, mamlakatimiz ijtimoiy – siyosiy hayotidagi dolzarb masalalardan biri sanalgan etnodemografik jarayonlarga munosabat bildiri oladigan chuqur bilim va tajriba bilan qurollangan yoshlarni tarbiyalashni islohotlarning mazmuni etib belgilab qo'ydi.

Maktab tarix darslarida o'qituvchi asosan, jahon tarixi fanini o'qitishda O'zbekiston tarixini jahon mamlakatlari bilan taqqoslagan holda yoritish, O'zbekiston tarixi voqealarini bosqichma – bosqich, ya'ni izchillikka rioya qilgan holda ochish, xususan, davr va zamon ruhini berish hamda mustaqil O'zbekistonning istiqboldagi taraqqiyotini ko'zda tutgan holda bayon etishga harakat qiladi. Tarix fanini insonparvarlashtirish masalasiga jiddiy e'tibor berib, tarix faqatgina qarama – qarshi sinflar kurashidagina iborat emasligini, umuminsoniy qadriyatlar asosida o'zaro totuvlikka, bir – birlariga yordam berishga, tinch va osoyishta yashash taraqqiyotning garovi ekanligiga o'quvchini ishontirishga erishadi. Yurtimiz tarixining maftunkor, boy go'shalarining asosiy qismi Buyuk ipak yo'li ustidagi ilm-fan, hunarmandchilik, madaniyat taraqqiy etgan makonlardan iborat ekanligi xususida yangi bilimlar beradi.

O'rta maxsus ta'lim bosqichida o'qitiladigan tarix fani esa ushbu jarayonni ancha mukammal, ya'ni yoshlarni kasbga yo'naltirishga xizmat qiladigan, eng oliy tuyg'u – insoniylik tuyg'usini his etishga xizmat qiluvchi dars sifatida tashkil etiladi.

Tarix darslarini milliy qadriyatlarimiz, bobolarimizdan qolgan o'lmas meros asosida tashkil etish darslarini yanada jonli va qiziqarli bo'lishini ta'minlaydi. I. Karimov ta'kidlaganidek: - "Men milliy istiqlol g'oyasi bugungi tez sur'atlar bilan o'zgarayotgan tahlikali dunyoda o'zligimizni anglash, bizning kimligimizni, qanday buyuk ajdodlarimiz merosiga, necha yillik tarix, betakror madaniyat va qadriyatlarga ega ekani aytib,

demokratik qadriyatlar, butun jahon taraqqiyoti yutuqlari bilan oziqlantirib, yangi o'sib kelayotgan avlodga yetkazishga xizmat qilmog'i zarur deb bilaman"¹¹.

Ajdodlarimiz ma'naviy merosidan kuch olib, umumbashariy tajribalar asosida shaxslarni tarbiyalash oson ish emas, albatta. Tarix darslarida birgina bobokalonimiz Sohibqiron Amir Temur bebaho ma'naviy merosini o'rgatish nafaqat bilim oluvchilar, balki bilim beruvchilardan ham yillar mobaynida xalqimiz ma'naviy merosini jiddiy o'rganishlarini talab etadi. Bugun mamlakatimiz tarixiga yer yuzi qiziqayotgan bir paytda dunyo xalqlari tarixini o'rganishga yangicha yondashmoqdamiz. "...Zamon talabi shuki, professor va o'qituvchilar o'zlarida mavjud bilim va saviya bilan cheklanib qolmasdan, balki xorijiy mamlakatlar tajribasini qunt va sabot bilan o'rganib, mag'zini chaqib, undan keyin o'z talabalariga saboq berishlari lozim."¹²

Jahon tarixidan Hindiston, Eron, Iroq, Turkiya, butun G'arb va Sharqni o'rganar ekanmiz, qaysi mamlakatdan Sohibqiron ma'naviyati izini izlamalik mumkin. Pokistonlik A.Doniy Amir Temur tarixini Hindiston, Pokiston, Eron, Afg'oniston, Angliya, Amerika, Yaponiya, ayniqsa Kembrij universitetlari kutubxonasidan o'rganganini aytadi.

Biz tarix darslarida Shomni o'rganayotgan, misrlik tarixchi Valiuddin Abdurahmon ibn G'aybiy al Hofiz al – Marog'iy larning Sohibqironga bo'lgan hurmat va ehtiromini qanday qilib aytib o'tmaslik mumkin. Angliya davlati tarixini davrlashtirish asosida o'rganamiz, ammo har bir davrda tashqi aloqalar, madaniyat albatta o'rganiladi. Demak, biz tashqi aloqalar va madaniyat degan joyda Sohibqironning Angliyalik tadqiqotchisi o'qituvchi ayol Xiloda Xukxemning hozirgi zamon G'arb temurshunosligiga qo'shgan hissasi va g'arbliklarning bizning boy ma'naviy merosimizga munosabati bilan bog'lab o'tsak maqsadga muvofiq bo'ladi. Hindiston tarixini o'rganishda X.Xukxemning "Amir Temur dunyoga kelmaganida, Hindistonda buyuk imperiya bo'lmagan bo'lardi",¹³– degan fikrini asoslashning o'zi mavzuga milliylik, insonparvarlik ruhini kiritadi. Ulug' ajdodlarimiz madaniy va ma'naviy merosidan uzluksiz ta'limning barcha bo'g'inlarida foydalanishdan eng asosiy maqsad eng ulug' vazifa insoniylik tuyg'usini shakllantirish va rivojlantirishdan iborat.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda ajdodlarimiz qoldirgan boy madaniy meros, ular barpo etgan qudratli davlat, mustahkam maktabni faqat tarixiy bilimlar ko'rinishida yoshlarga yetkazmay, balki ularda faxr, o'zligimizga, o'tmishimizga iftixor, kelajakka ishonch kabi xislatlarni shakllantirishimiz zarur.

¹¹ Karimov I.A. Jamiyatimiz mafkurasi xalqni -xalq, millatni-millat qilishga xizmat etsin. Biz kelajagimizni o'z qo'limiz bilan quramiz. T. "O'zbekiston", 1999. 7-jild, 99-bet.

¹² Yuldasheva G. "O'zbek o'tovlari". Moziydan sado. 2009 yil. № 1. (41)30 – 31- betlar.

¹³ Yuldasheva G. "O'zbek o'tovlari". Moziydan sado. 2009 yil. № 1. (41)30 – 31- betlar.